

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 8 ΙΟΥΝΙΟΥ 2018 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΕΙΣ (4)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

[Παιδεία και εκπαίδευση]

Παιδεία και εκπαίδευση είναι δύο όροι που συχνά πυκνά εναλλάσσονται, σάμπως να πρόκειται για συνώνυμα, με ταυτόσημο νόημα και στόχο· θεωρητικό και πρακτικό. Ως ρίζα και κορμός ενός πολύκλαδου δένδρου, η λέξη *παιδεία* (δυσμετάφραστη ή και αμετάφραστη στις ξένες γλώσσες) εμφανίζει εξελισσόμενο, σημασιολογικό και λειτουργικό εύρος και βάθος. Οι αρχές της ανιχνεύονται στον Αισχύλο και στον Σοφοκλή, δηλώνοντας κατ' αρχήν την τροφή και την ανατροφή ενός παιδιού, αλλά και την καλλιέργεια ενός δένδρου. Στον Πλάτωνα η λέξη σαφώς πλέον αναβαθμίζεται και αναδεικνύεται σε μέτρο γνώσης και αρετής, καλύπτοντας τελικώς τόσο την πλατωνική οντολογία όσο και την πλατωνική επιστήμη¹. Η ίδια λέξη θεωρείται στην ελληνική αρχαιότητα ενίοτε² συνώνυμη της νεαρής ηλικίας, ενώ σκοπίμως συνάπτεται κάποτε τόσο με την *παιδία* όσο και με την *παιδιά*· σημαίνοντας την παιδαριώδη φλυαρία και ανοησία αφενός, το *παίγνιο* (ως διασκέδαση ή ως φιλόσοφη μέθοδο) αφετέρου.

Πλησιέστερη ετυμολογικά και λειτουργικά προς την *παιδεία* αναγνωρίζεται η μεταγενέστερη εκπαίδευσις, παράγωγη του ρήματος *εκπαιδεύω*, το οποίο, όσο βλέπω στα λεξικά, εμφανίζεται πρώτη φορά στον πλατωνικό *Κρίτωνα*, με τη σημασία του *διδάσκω κάποιον κάτι ή εντυπώνω σε κάποιον κάτι με τη διδασκαλία*· αυτού του είδους η εκπαίδευση αφορά ενίοτε και την προσαρμοστική άσκηση ενός ζώου.

Ωστόσο, οι όροι *παιδεία* και *εκπαίδευση* δεν είναι ούτε ετυμολογικά και σημασιολογικά συνώνυμοι ούτε λειτουργικά ισοδύναμοι. Πράγμα που σημαίνει ότι η ευκαιριακή (μπορεί και σκόπιμη) εναλλαγή τους στη θεωρία και στην πράξη δημιουργεί σύγχυση εις βάρος και των δύο συντελεστών της κρίσιμης αυτής συζυγίας. Ζητούμενο **επομένως** παραμένει ο νηφαλιότερος έλεγχος, **προκειμένου** να διαφανούν τόσο τα κοινά όσο και τα διαφορετικά τους σημεία, που επιτρέπουν συγχρόνως τη σύγκριση και τη διάκρισή τους. **Που πάει να πει ότι**: *παιδεία* και *εκπαίδευση* βρίσκονται εξ ορισμού σε συμμαχική και συνάμα σε αντίπαλη σχέση. Κοινός τους παρονομαστής παραμένει η διαβαθμισμένη γνώση ως μάθηση, ασκημένη **κυρίως** εντός θεσμοθετημένων θυλάκων³ της πολιτείας, χωρίς να αποκλείεται και η ιδιωτική τους κηδεμονία, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις παίρνει τη μορφή ταξικής και οικονομικής υπεροχής.

Από εκεί και πέρα αρχίζουν προφανείς και λανθάνουσες διαφορές, οι οποίες, ανάλογα με τον χώρο και τον χρόνο, αυξομειώνονται, χωρίς όμως να καταργούνται. Οι διαφορές προκύπτουν από τη διαφορετική τους φύση και τον αποκλίνοντα προορισμό τους.

¹ Η θεωρία του Πλάτωνα για το ον και την επιστήμη.

² Ενίοτε: μερικές φορές.

³ Θεσμοθετημένοι θύλακες: εδώ, εννοούνται οι εκπαιδευτικοί θεσμοί.

Δηλαδή: Η παιδεία είναι περισσότερο μέθοδος· η εκπαίδευση κυρίως πράξη. Η παιδεία είναι (πρέπει να είναι, για να μην παραβαίνει τον εαυτό της) λειτουργία λίγο πολύ ελεύθερη. [...] Αντίθετα, η εκπαίδευση ελέγχεται εκ προθέσεως εντεταλμένη⁴. Η παιδεία είναι (οφείλει να είναι) προαιρετική· η εκπαίδευση θεωρείται, και σωστά, υποχρεωτική.

Δ. Ν. Μαρωνίτης, εφημερίδα «Το Βήμα της Κυριακής», 1/3/2009 και 8/3/2009 (το κείμενο προσαρμόστηκε για τον σκοπό της αξιολόγησης).

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, με βάση το κείμενο, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος**:

- α. Το περιεχόμενο του όρου «παιδεία» παραμένει αμετάβλητο στο πέρασμα του χρόνου.
- β. Η παιδεία στον Αισχύλο και τον Σοφοκλή αφορά αποκλειστικά στον άνθρωπο.
- γ. Η λέξη *παιδία* για τους αρχαίους Έλληνες σήμαινε την παιδαριώδη φλυαρία και ανοησία.
- δ. Η «παιδεία» και η «εκπαίδευση» είναι έννοιες εντελώς άσχετες μεταξύ τους.
- ε. Η εκπαίδευση λειτουργεί ως θεσμοθετημένη διαδικασία.

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε έναν τρόπο ανάπτυξης της τελευταίας παραγράφου του κειμένου «**Από εκεί ... υποχρεωτική.**» (μονάδες 2) και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο (μονάδες 3).

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ποια νοηματική σχέση εκφράζουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις (με έντονη γραφή στο κείμενο) στην τρίτη παράγραφο:

Ωστόσο
επομένως
προκειμένου
Που πάει να πει ότι
κυρίως

Μονάδες 5

---

⁴ Δηλαδή, η εκπαίδευση διαπιστώνεται ότι έχει καθορισμένη αποστολή.

B3. α) Να ξαναγράψετε τις ακόλουθες προτάσεις/περιόδους λόγου του κειμένου, αντικαθιστώντας καθεμιά από τις υπογραμμισμένες λέξεις με μία συνώνυμή της, χωρίς να αλλάζει το νόημα:

- Οι αρχές της ανιχνεύονται στον Αισχύλο και στον Σοφοκλή.
- Η ίδια λέξη [...] σκοπίμως συνάπτεται κάποτε τόσο με την *παιδιά* όσο και με την *παιδιά*.
- [...] το οποίο, όσο βλέπω στα λεξικά, εμφανίζεται πρώτη φορά στον πλατωνικό *Κρίτωνα*.
- [...] δημιουργεί σύγχυση εις βάρος και των δύο συντελεστών της κρίσιμης αυτής συζυγίας.
- Από εκεί και πέρα αρχίζουν προφανείς και λανθάνουσες διαφορές [...].

Μονάδες 5

β) Να αντικαταστήσετε καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις (υπογραμμισμένες στο κείμενο) με μία αντώνυμή της:

- αναβαθμίζεται (1η παράγραφος)
- μεταγενέστερη (2η παράγραφος)
- επιτρέπουν (3η παράγραφος)
- ιδιωτική (3η παράγραφος)
- διαφορές (4η παράγραφος)

Μονάδες 5

B4. Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου «**Παιδεία ... αφετέρου**» κυριαρχεί η παθητική φωνή.

α) Να εντοπίσετε δύο ρήματα παθητικής φωνής σε αυτή την παράγραφο (μονάδες 2).

β) Να εξηγήσετε πώς λειτουργεί η παθητική φωνή στη διαμόρφωση του ύφους του κειμένου στη συγκεκριμένη παράγραφο (μονάδες 3).

Μονάδες 5

Γ1. Με αφορμή διάλογο που έχει ανοίξει στη σχολική κοινότητα σχετικά με τον μορφωτικό ρόλο του σχολείου στον 21^ο αιώνα, γράφετε ένα άρθρο (500-600 λέξεις) στη μαθητική εφημερίδα στο οποίο:

α) υποστηρίζετε την άποψη ότι το σχολείο οφείλει, παράλληλα με την εκπαιδευτική, να ασκεί και παιδευτική λειτουργία, και

β) προτείνετε, αιτιολογημένα, τρόπους με τους οποίους εκπαιδευτικοί και μαθητές/μαθήτριες μπορούν να συμβάλλουν στην ενίσχυση του παιδευτικού ρόλου του σχολείου.

Προσοχή: στο άρθρο να μην αναγράψετε το ονοματεπώνυμό σας.

Μονάδες 40

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά σας στοιχεία. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

**ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ**

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1.

Περίληψη

Το κείμενο αναφέρεται στη συσχέτιση των εννοιών παιδεία – εκπαίδευση, που, αν και χρησιμοποιούνται ως συνώνυμες, απέχουν νοηματικά και πρακτικά. Επισημαίνεται ότι η παιδεία, σύμφωνα με αρχαίους συγγραφείς, σηματοδοτείται αρχικά ως «ανατροφή – καλλιέργεια», μετέπειτα εξελίσσεται σε «γνώση και αρετή» ή συνδυάζεται με την παιδική ηλικία με την αμετροέπεια και τη διασκέδαση. Ο όρος εκπαίδευση συνδέεται ετυμολογικά με την παιδεία στο επίπεδο της διδασκαλίας, καθώς και οι δύο στοχεύουν στη μάθηση και τη θεσμοθετημένη γνώση. Γνώση που παρέχεται κυρίως δημόσια και ιδιωτικά εντείνοντας τις ταξικές διαφορές. Συμπερασματικά, η παιδεία ως μέθοδος λειτουργεί αδέσμευτα και είναι σωστά προαιρετική, ενώ η εκπαίδευση είναι πράξη ελεγχόμενη και δικαίως υποχρεωτική.

B1. α. Λάθος

β. Λάθος

γ. Σωστό

δ. Λάθος

ε. Σωστό

B2.α

Ο τρόπος ανάπτυξης που εντοπίζεται στη συγκεκριμένη παράγραφο είναι σύγκριση – αντίθεση. Αυτό γίνεται φανερό τόσο από τη χρήση της διαρθρωτικής λέξης «αντίθετα» («Αντίθετα, η εκπαίδευση...»), όσο και από το γενικότερο νόημα της παραγράφου, αφού συγκρίνονται οι έννοιες της παιδείας και της εκπαίδευσης.

B2.β

ωστόσο – αντίθεση

επομένως – συμπέρασμα

προκειμένου – σκοπό

που να πει ότι – επεξήγηση

κυρίως – έμφαση

B3.α

ανιχνεύονται – εντοπίζονται

συνάπτεται – συνδέεται

εμφανίζεται – παρουσιάζεται

συντελεστών – παραμέτρων, παραγόντων, όρων

προφανείς – πρόδηλες, εμφανείς, ξεκάθαρες

B3.β

αναβαθμίζεται $\neq$ υποβαθμίζεται

μεταγενέστερη $\neq$ προγενέστερη

επιτρέπουν $\neq$ απαγορεύουν

ιδιωτική $\neq$ δημόσια

διαφορές $\neq$ ομοιότητες

B4. α.

Δύο ενδεικτικά ρήματα παθητικής φωνής που εντοπίζονται στην πρώτη παράγραφο είναι:

εναλλάσσονται, ανιχνεύονται.

β. Η χρήση της παθητικής φωνής από τον συγγραφέα γίνεται προκειμένου να δοθεί έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας του ρήματος. Παράλληλα, προσδίδει αντικειμενικότητα και επίσημο ύφος στο κείμενο.

Γ.

Επικοινωνιακό πλαίσιο: Άρθρο

Τίτλος: «Η ανάγκη για εκ...παίδευση στον 21^ο αιώνα»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι μαθητές μπορούν να αξιοποιήσουν το δεδομένο του θέματος το οποίο κάνει λόγο για τον διάλογο που έχει ξεκινήσει σχετικά με το μορφωτικό ρόλο του σχολείου στον 21^ο αιώνα.

ΚΥΡΙΩΣ ΘΕΜΑ

α.

Το σχολείο οφείλει να προσφέρει πρώτα απ' όλα εκπαίδευση, δηλαδή γνώσεις, ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας και διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων.

Επειδή, όμως, η παιδεία είναι η διαδικασία της αγωγής, **το σχολείο οφείλει να προσφέρει:**

- **Ψυχική καλλιέργεια –συναισθηματική ολοκλήρωση**, για τη διαμόρφωση ενός πλούσιου και υγιούς συναισθηματικού κόσμου και μιας ισορροπημένης προσωπικότητας.
- **Ηθική καλλιέργεια**, για την απόκτηση εφοδίων και την διαμόρφωση μιας άρτιας προσωπικότητας με αίσθημα ευθύνης.
- **Κοινωνική συνείδηση**, για την ομαλή κοινωνικοποίηση και τη αρμονική συνύπαρξη με τα άλλα μέλη της κοινωνίας.
- **Εθνική συνείδηση**, για ουσιαστική επαφή/γνώση του πολιτισμού και της εθνικής ταυτότητας.
- **Πολιτισμική –οικουμενική συνείδηση**, για αποδοχή άλλων πολιτισμών και ομαλή συνύπαρξη με άλλους λαούς.
- **Δημοκρατική συνείδηση**, για αναγνώριση της αξίας της συμμετοχής στα κοινά και τη διαμόρφωση υγιούς πολιτικής συνείδησης.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

β.

Οι **εκπαιδευτικοί** μπορούν να συμβάλλουν στην ενίσχυση του εκπαιδευτικού ρόλου με:

- **Συνειδητοποίηση του παιδευτικού τους ρόλου**, δηλαδή της συμβολής τους στην διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

- **Αξιοποίηση του διαλόγου** με προβολή των ανθρωπιστικών επιστημών και αξιών.
- **Οργάνωση δράσεων με κοινωνικό χαρακτήρα** και ενθάρρυνση των μαθητών για συμμετοχή σε αυτές (π.χ. περιβαλλοντικά προγράμματα, εθελοντικές δράσεις κ.ά.)
- **Οργάνωση καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων**, που συμβάλλουν στην εκλέπτυνση του αισθητικού κριτηρίου.
- **Αθλητικές δραστηριότητες** με στόχο την ισόρροπη ανάπτυξη σώματος και πνεύματος.

Οι **μαθητές/μαθήτριες** μπορούν να συμβάλλουν στην ενίσχυση του παιδευτικού ρόλου με:

- **Συνειδητοποίηση της προσωπικής ευθύνης** που έχουν να αποδέχονται τον παιδαγωγικό ρόλο του εκπαιδευτικού.
- **Αποδοχή των κανόνων του σχολείου.**
- **Συνεργασία** τόσο με τους εκπαιδευτικούς και την διεύθυνση του σχολείου, όσο με τους υπόλοιπους μαθητές.
- **Συμμετοχή και στήριξη των δράσεων** που οργανώνονται
- **Αναγνώριση του ρόλου των μαθητικών κοινοτήτων** για την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου και συμμετοχή σε αυτές.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές έχουν ο καθένας χωριστά το δικό τους μερίδιο ευθύνης, αλλά η ενίσχυση του παιδευτικού ρόλου του σχολείου μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από τη γόνιμη συνεργασία τους.

(Ο Συντάκτης)